

Amerikai útinapló

(Részlet)

Ground Zero – WTC Memorial

Másnap reggel, miután elkészöntem a szállodaszobám falán függő cowboytól, s magára hagytam ölében a nyúllal a verandán, a hotel előterében magához intett a recepciós lány. Kedvesen érdeklődött, hogy vajon sikerült-e megtalálnom az utazási irodát. A tőlem telhető legkedvesebben válaszoltam, hogy igen, sikerült, minden rendben.

Kinn felhős idő fogadott, a szél egy üres papírpoharat görgetett a járdán. A közeli kisboltban megvettem immár a szokásos napi ásványvízadagomat, és a legközelebbi metrólejáró felé tartottam. Lenn fullasztóan páráos volt a levegő, az éppen befutó szerelvény szürke kocsijában viszont szinte dermesztő hideg, az erős légkondicionálásnak köszönhetően. Tarka népség ült a vagonban, s legnagyobb meglepetésemre a szemközti ülésen a néhány nappal ezelőtt látott két indián ült farmeringben és farmernadrágban. *Ezek mindig együtt járnak?*, tűnődtem. Egykedvűen ültek a szakadozott huzatú ülésen, hajfonataik hosszan lelógtak.

Arra gondoltam, micsoda véletlen, hogy két nap múlva újra találkoztunk, ami valójában csaknem lehetetlennek tűnt egy ekkora városban. Az emberek meglehetősen közvetlenek New Yorkban, könnyedén megszólítják az ismeretleneket, ezt magam is tapasztaltam. Két fiatalember szólt hozzám váratlanul a minap, a táskám iránt érdeklődve; mondván, tetszik nekik, hol vettem, szeretnének ők is ilyet vásárolni. Először azt hittem, gonoszkodásról vagy ugratásról van szó, de gyorsan kiderült, hogy valóban érdeklődnek. Nem voltak tolakodóak, arcukról őszinteség sugárzott. Váltottunk néhány szót, s amint továbblépdeltem, a szabadság jóleső érzése járt át. Mondják, ha New Yorkban megtetszik valaki, ne gondolkozz sokat, szólítsd meg, mert nagy a valószínűsége, hogy soha többé nem látod.

A velem szemben ülő két indián azonban nem tett fel kérdéseket, továbbra is egykedvűen maguk elé meredtek, ügyet sem vetve rám. Közben egymást követték a megállók, és hamarosan kiszálltam a szerelvényből. Néhány perc gyaloglás után ott álltam a *Ground Zero*, vagyis az ikertornyok helyén létesült emlékpark előtt. Láttam, hogy a csaknem háromezer áldozatot követelő terrortámadás következtében összeomlott tornyok helyének közvetlen közelében már épülnek az új WTC felhőkarcolók. Egészen közel mentem az egyik épülő toronyhoz: látszott, hogy grandiózus építmény lesz. A munkálatokat takaró védőfólián át jól láttam az elképesztő belső állványzatot. Akkora daruk magasodtak föléje, hogy a karjuk csupán egy vékony csíknak látszott a magasban.

Az emlékhely központi részét kerítéssel vették körül, melyre a pusztítást bemutató képeket aggattak. A szemközti házfalon egy hatalmas bronztábla domborműve tűzoltókat ábrázolt munka közben. *Dedicated to those who fell and to those who carry on. May we never forget*, hirdette a jelenet felett álló, szintén dombornyomású felirat.

A *Ground Zero* központi részében két emlékmedencét alakítottak ki, pontosan azon a helyen, ahol egykor az ikertornyok álltak, csaknem az eredeti épületek hosszának és szélességének megfelelő méretben. A fekete márványból készült medencék egyfajta vízgyűjtőként működnek: belső falaikon lassan csordogál lefelé a víz, amely végül az aljzatban lévő nagy, fekete négyzetben eltűnik. A medencék kiszélesedő, bronzból készült peremére a 2001. szeptember 11-i és az 1993. február 26-i támadásokban meghalt csaknem háromezer férfi, nő és gyermek nevét vésték be, amelyek egy belső fényforrás segítségével éjjel világítanak.

Amint közelebb léptem a feliratokhoz, úgy tűnt, mintha egy sajátos temetőben lennék. A csordogáló víz hangja, az elhunytak nevének végeláthatatlan sora, s a fekete négyzetben eltűnő vízcsíkok hirtelen lehangoztá tettek. Megéreztem valamit abból a tragédiából, ami ezen a helyen történt. Az egyik névre három szál fehér rózsát és egy kis tábla csokoládét helyezett valaki.

A medencék szomszédságában helyezkedik el a 9/11 Emlékmúzeum, amelynek egyik különleges darabja az az amerikai zászló, a *Flag of Honor*, amely a támadásokban elhunytak neveiből áll össze. A zászló alatt a következő felirat olvasható: *This flag is created from the names of those who perished in the terrorist attacks of 9/11. Now and forever it represents their immortality. We shall never forget them.*

Zászlók

Egy ideig még bolyongtam a környező utcákban, igyekeztem megszabadulni a nyomasztó érzéstől, ami a *Ground Zeró*-ban telepedett rám. A zászlókra gondoltam, amelyek ott vannak csaknem mindenütt New Yorkban, utcákon és lakóházakban, éttermekben és parkokban. Európában talán egyik város sincs annyira fellobogózva még nemzeti ünnepnapokon sem, mint egy közönséges hétköznapon New York. A *Stars and Stripes*, ahogyan az amerikai zászlót nevezik közkedveltebb nevén, egyedülálló jelentőséggel bír az Egyesült Államokban. Különleges szimbólum, amely az összetartozást, az együttélést jelképezi a különféle bevándorlók leszármazottaiból álló nemzet számára.

És az összetartozás, az egymásrautaltság, az egymás segítése nemcsak üres szlogen, hanem nagyon komoly valóság tartalommal bíró hitvallás, amely baj esetén azonnal aktivizálódik. Önzetlen segítségnyújtás formájában nemegyszer megmutatkozott ez a természeti csapások idején, amikor emberek tízezreit fogadták be átmenetileg a szomszédos államokban, és ugyanez a nemzeti összefogás jelent meg 2001. szeptember 11-én is.

Susan Sontag egyik szeptember 11-ével kapcsolatos esszéjében megjegyzi, az amerikaiak hisznek abban, hogy országuk az egyik legszabadabb, leggazdagabb, leghatalmasabb ország. Abban is hisznek, hogy Amerika más, szerencsésebb: védve van a szokásos megpróbáltatásoktól és katasztrófáktól, amelyeknek más országok ki vannak téve. Amerika csaknem kétszáz évig az emigráció fő iránya volt, mert az emberek hittek benne, hogy itt nem ismétlődhetnek meg a régi történetek, hogy Amerika valóban Újvilág. Az amerikai kivételesség doktrínája, „az itt nem történhet meg” azonban egy csapásra megdőlt, mivel mégis megtörtént. S ha terrortámadás előfordulhat Amerikában, azt ők úgy értelmezik, hogy a korábbi vélekedéssel ellentétesen országuk gyenge, hiszen elveszítette „érintetlenségét”, s félő, sosem lesz már a régi.

Chinatown

Hirtelen szakadni kezdett az eső, s csak épp annyi időm maradt, hogy beugorjak az egyik kapualjba. Nem én voltam az egyetlen, egy rendőr már ott állt. Özönvízszerűen ömlött, s a szél is orkánerejűvé vált. A járókelők menekültek, pillanatok alatt vált használhatatlan ronccsá tucatnyi esernyő.

A rendőr idegesen toporgott mellettem, közben néhányszor telefonált. Időnként összeakadt a tekintetünk. Hirtelen felém fordult és közölte, hogy mivel ő hatósági személy, nem állhatok közvetlenül mellette. Nem volt mit tennem, gyorsan arrébb húzódtam egy szuvenírbolt bejáratába. Az oldalsó üvegen át láttam, hogy a New York Police és más hasonló, rendőri egyenruhán hordott jelzéseket is árusítanak. Épp olyanak tűntek, mint amelyeket az imént mellettem álló rendőr viselt.

Közben szinte egyik pillanatról a másikra elállt az eső, és kisütött a nap. A járda ismét megtelt járókelőkkel. A zápor elmosta lehangoltságomat is, s csaknem vidáman lépkedtem a járdaszélen, amikor egy arra haladó autó mentén felcsapódó vízszög alaposan nyakon öntött.

Dél felé haladtam Alsó-Manhattan, a Downtown utcáin. Ez a városrész a 14. utcától délre kezdődik, és New York legrégebbi részébe vezet. A rácsszerű városszerkezet itt megváltozik, a párhuzamos utcák helyét zegzugos, olykor csaknem sikátorszerű kis utcácskák váltják fel, sokszor csaknem kisvárosias jelleggel. A kanyargós utcák, a gyakran felbukkanó történelmi emlékhelyek jelzik, hogy ez a város urbanisztikailag legkevésbé tervezett része. Európaias kuszasága, összevisszasága még az 1600-as évekre vezethető vissza, amikor 1626-ban a hollandok 60 guldenért (ma körülbelül 500 dollár) megvásárolták az őslakos delaver indiánoktól az egész szigetet, és aztán Új-Amszterdam néven szőrmekereskedelmi központot hoztak létre a sziget alsó csücskén.

Amint lefelé haladtam a hangulatos utcákon, egyszer csak minden átmenet nélkül a kínai negyedben találtam magam. Alig lehetett angol szót hallani, mindenféle utcai árusok kínálták portékáikat nagy hangon. Hal-, gyümölcs- és zöldségárusoktól hemzsegték az utcák a leírhatatlan hangzavarban. Csak lépésben lehetett haladni, mindenki tolakodott; különösen az ételárusok körül volt elképesztő a zsibongás. Sült és főtt ételek illata kavargott a levegőben, nem csoda, hogy gyorsan megéheztem.

Az egyik standnál egy dollárért vettem egy tavaszi tekercset csípős mártással. Egy tíz-tizenkét éves fiú árulta, s miután elvette tőlem a pénzt, egy papírtalcán gyorsan a kezembe nyomta a ropogós tésztában sült fűszeres zöldségmasszát. Igencsak ügyeskednem kellett, hogy a nagy lökdösődésben nehogy kiejtsem. Rendkívül ízletes volt, de mivel az éhségemet nem csillapította, úgy döntöttem, keresek egy egyszerű, olcsó éttermet.

A vendéglők nagy része meglehetősen egyformának tűnt: a konyha gyakorlatilag mindenütt az étterem kirakatában volt; látni lehetett, ahogy szorgoskodnak a szakácsok. A fejük felett a kempőkon aranybarnára sült, csillogó mázzal bekent kacsák lógtak. Épp az egyik ilyen étterem előtt álltam a kifüggesztett étlapot tanulmányozva, amikor közvetlenül mellettem egy nyeles fazék repült ki az utcára. Egy idős ázsiai férfi lába előtt landolt a földön, néhányszor megperdült, mint valami pörgettyű, majd az oldalára dőlve megállt. Bentről kínai nyelvű ordítás, majd szócsata hallatszott. A személyzet intézi belső ügyeit, gondoltam. Egyszerre azt súgta valami, hogy ez lesz a megfelelő étterem számomra, hiszen itt biztos törődnek a vendéggel...

Beléptem az egyszerű kis helyiségbe, s rögtön láttam, hogy tömve van. Szinte csak ázsiaiak ültek az asztaloknál, s ezt egyértelműen jó jelnek tekintettem. Épp megüresedett egy asztal, így gyorsan helyet foglaltam. Közben a vita tovább folyt, s úgy tűnt, egy idősebb, himlőhelyes arcú, teremfőnökszerű férfi korhol egy fiatalabb pincért.

Végül abbamaradt a szóváltás, és az asztalom mellett kisvártatva megjelent a himlőhelyes férfi, kezében egy kétnyelvű étlappal. Az egyszerűbb ázsiai éttermekben megszokott közönnnyel, köszönés nélkül tette le elem, majd azonnal eltűnt.

Meleg, fullasztó levegő volt benn, mindenféle illatok kavarogtak a zsúfolt helyiségben. Kezembe vettem az étlapot, majd hátradóltam a fémvázas széken. Gyorsan döntöttem, és intettem a himlőhelyesnek. Rezzentelen arccal bólintott, majd elordította magát.

Szinte futva érkezett az előbbi pincérfiú, és kezét tördelve felvette a rendelést. Wonton levest és sült kacsát rendeltem. Nem kellett sokat várnom, hamarosan újra megjelent, kezében egy tálcával. Lerakta elem a levesestálat és a tányért, rajta a bárddal felirdalt sült kacsaszeleteket némi rizzsel és zöldséggel. Tudtam, hogy a kínaiak a főzést inkább művészetnek tekintik, mintsem szükséges tevékenységnek, és legalább annyira ügyelnek az ételek szemet gyönyörködtető elrendezésére, mint a kifogástalan ízvilágra.

A szemet gyönyörködtető elrendezés ezúttal azonban hagyott maga után némi kívánnivalót... A levesben úszó, puha tészta bimbó gőngyölt fűszeres rákhús szerencsére kiváló volt, akárcsak a kemény, műanyag tányéron felszolgált, ragadós, ropogós kacsaszeletek. Az utólag rendelt hideg Tsingtao sör pedig kiválóan lehűtötte a felajzott ízlelőbimbókat.

Hátradőltem a széken, s gondolataimba merülve épp az utolsó kortyokat ittam, amikor újra megjelent a pincér, és sürgetően elém dobta a számlát. Én azonban nem szeretem, ha távozásra ösztökélnek, főképp nem egy étteremben, rögtön az utolsó falatoknál, kortyoknál. Gondoltam, majd a borralójuk bánja a kedves kiszolgálást. Az asztalra dobott papírfecnyire pillantottam: kínai írásjelek voltak ráfirkálva, és néhány szám. Végül rájöttem, hogy hét dollárt és negyvenöt centet kell fizetnem. Igazán korrekt ár egy ilyen menüért. Épp volt nálam annyi apró, így az asztalra tettem az összeget, egy centtel sem többet vagy kevesebbet. A pincér felkapta, gyorsan megszámolta, majd szinte kétségbeesetten hajtogatni kezdte: *tip, tip, tip!* Tudtam, hogy Amerikában az éttermi számlához külön számítják hozzá az adót (*tax*), és a borralót, illetve a szervizdíjat (*tip*), amelyet az étlapi árak nem tartalmaznak. Egy kicsit értetlenkedtem, mintha nem tudnám, miről van szó, majd amikor a pincér feje már kellően vöröslött, az asztalra dobtam egy egydollárost. Megvető pillantással tette zsebre, s mikor a kijárat felé indulva elhaladtam a pult mellett, a tekintetem találkozott a teremfőnök tekintetével.

Kiléptem a vendéglő ajtaján, s úgy tűnt, kinn most még párásabb a levegő, mint korábban. Egy ideig bolyongtam a zsúfolt utcácskákon, olykor betértem egy-egy boltba, de mindenhol csak kínai feliratok voltak, így néha percekig bámultam a zsákokban felhalmozott furcsa árut, találgattam, vajon mi lehet bennük.

Végül az egyik háztömb mögött rábukkantam egy kis parkra. Magam is meglepődtem, micsoda kis oázisra leltem: a zöld ernyők alatt a férfiak madzsongoztak, a padokon ülve a nők beszélgettek, lábuk mellett a földön az aznap vásárolt áru. Rajtam kívül mindenki ázsiai volt. Itt senki nem sietett, mindenki nyugodtnak, kedélyesnek tűnt. Leültem egy üres padra, de rám sem hederítettek: átnéztek rajtam, mintha ott sem lettem volna. Többnyire idős emberekből állt a park közönsége, s ahogy néztem őket, valahogy az a benyomásom támadt, hogy itt és most, ezen a helyen ők nem New Yorkban vannak, hanem valahol otthon, Kínában. Tudtam, hogy a világ legnagyobb Ázsián kívüli kínai közössége él ebben a negyedben, csaknem százezer ember öt négyzetkilométeren. Szinte nincs is a világnak olyan szeglete, ahol ne lennének kisebb-nagyobb kínai közösségek. A kínaiak azonban mindenhol egy igen zárt, sajátos szubkultúrát hoznak létre, nem integrálódnak a többségi társadalomba.

A parkban zajló csendes eseményeket Konfuciusz életnagyságú bronzszobra figyelte a park egyik szegletében. A körülbelül kétnégyzetes, fekete márvány talapzaton álló ókori kínai filozófus szigorú tekintetű szobra, úgy látszik, általános tiszteletet élvezett: volt, aki küssé meg is hajolt, amint elhaladt mellette.

Egy kis csoport jelent meg, férfiak és nők vegyesen, hangszerekkel a hónuk alatt. Rövid készülődés után éneklés és tradicionális kínai zene csendült fel. Mintha ez valami sajátos jeladás lett volna, kisvártatva egy alacsony, kövér férfi bukkant fel, s egyszerre az egész park felbolydult. A férfi egy jókora kézikocsit tolt maga előtt, amelyre fekete műanyag zsákok voltak felpakolva. A park közepén megállt, megtörölte a homlokát, és elrikkantotta magát. A békés hangulat egy szempillantás alatt hisztérikusra váltott. Egymást lökdösve, kiabálva igyekeztek a kézikocsis férfi felé, egyik kezükben egy kis fehér cetlit lobogtatva. Nem tudtam rájönni, mi lehet a zacskókban, de egyértelmű volt, hogy egyfajta csomagosztás zajlik. Aki megkapta a maga fekete zacskóját, megkönnyebbült arccal visszatért korábbi tevékenységéhez. Közben a hevenyészett zenekar tovább játszott, a nő is énekelte, mintha mi sem történt volna.

Little Italy

Ugyancsak egyik pillanatról a másikra, minden átmenet nélkül érkeztem a kínai negyedből a Downtown másik híres negyedébe, a Little Italyba, az olasz-amerikai negyedébe. Az egyik utca még a kínai negyed zsi-bongásától hangos, az azt keresztező utcába befordulva azonban már egy egész más világgal találkozunk. *Café Napoli*, *Ristorante Positano*, *Pasticceria Palermo*, sorakoznak egymás mellett az éttermek, kávézók és cukrászdák, s a ravasz ábrázatú pincérek a vendéglátóhelyek teraszai előtt állva igyekeznek becsalogatni a járókelőket, azaz főképp a turistákat. A turisták ugyanis iszonyatos koncentrációban lepik el a negyedet, izgatottan tekingetnek, minden harmadik lépésnél fényképeznek, és szemmel láthatóan keresnek valamit. Talán épp a filmekből ismert helyszínen akarják újraélni a filmbeli jelenetek feszültségét, remélve, hogy valahol majdcsak eldördül egy lövés, és holtan zuhan a lábuk elé minimum Don Gambino.

Az itt élők azonban, felismerve a helyzetet, igyekeznek jó üzletet csinálni, s alaposan megfejtik a turistahordákat, akik szemrebbenés nélkül fizetik ki a borsos éttermi és kávéházi árakat. Persze így van ez a világ egyéb részein is, az olaszoknak azonban amúgy sem kell a

szomszédba menniük egy kis csalafintasáért: Veronában az 1930-as években a város megvett egy ódon épületet, gótikus stílusúvá renoválta, erkélyt építtetett hozzá, s azóta turisták százezrei látogatják könyves szemmel, mint Júlia házát a nevezetes Shakespeare-drámából.

Mindettől eltekintve Little Italynek megvan a sajátos hangulata; a jellegzetes, tűzlétrákkal borított narancsvörös házfalak, a hangulatos kis zugok az 1880-as éveket idézik, amikor a nápolyi és szicíliai emigránsok megvetették itt a lábukat, s az éttermek, boltok elnevezésének többsége is az ősök származási helyére utal. Persze nemcsak filmbéli, hanem valódi, híres maffiózók is éltek itt egykoron: John Gottinak is itt volt a főhadiszállása egészen letartóztatásáig, valamint a híres gengsztert, Joey Gallót is itt ölték meg, amint épp születésnapját ünnepelte.

Állítólag az olasz negyedben lehet a legjobb kávé inni és a legjobb pastát enni a városban, de nem éltem ezzel a lehetőséggel, inkább folytattam az utam.

Greenwich Village

Amikor lehajoltam megkötni a kioldódott cipőfűzőmet, akkor pillantottam meg őket először. A Greenwich Village negyed egyik kellemes, nyugodt kis utcájában voltam épp. A békaperspektívából jól láttam, amint megállnak. Nem lehetett nem észrevenni őket: az amerikai burleszkfilm hőskorának klasszikus párosa áll tőlem néhány méterre, Stan és Pan, csak épp kínai kiadásban. Az egyik kirakatot kezdték el bámulni, s úgy tűnt, közben néha felém sandítanak.

Felegyenesedtem és továbbhaladtam. Közben újra beborult, sötét esőfellegek borították az eget. Épp egy könyvesbolthoz érkeztem, amikor egyszerre ismét esni kezdett. Már csaknem megfeledkeztem a két férfiről, amikor újra megpillantottam őket. Mikor összeakadt a tekintetünk, megtorpantak és egymásra néztek. Akármilyen furcsa is volt, úgy tűnt, ezek ketten követnek engem. Talán az étteremből szalasztották utánam őket, tűnődtem, de aztán elhessegettem a gondolatot, hiszen New York nagy város sokféle emberrel, s ki tudja, talán csak a véletlen űz velem valami furcsa tréfát. Lenyomtam a kilincset, és beléptem a könyvesboltba.

Azonnal megcsapott az új könyvek jellegzetes illata, amit csak a könyvesboltokban érezhetünk ilyen tömény kiadásban. Elfogott az otthonosság érzése, és ugyanakkor valami különös biztonságérzet is.

22 A puha szőnyeggel borított padlón egy fiatal lány ült törökülésben

egy nagy, képes albumba mélyedve. Halk zene szólt, a falhoz tolt fehér, tömött könyvespolcok előtt néhány ember állt. Odaléptem hát én is az egyik polchoz, és leemeltem egy kötetet. Alaszkaról szóló képes útikönyv volt. Lapozgattam egy ideig, beszívtam a belőle áradó illatot, és arra gondoltam, lám, mindegy, melyik kontinensen van az ember, mindenhol azonos érzések kerítik hatalmába, mihelyt könyvek veszik körül.

Visszatettem a polcra, és épp egy másik szekrény felé indultam, amikor a kirakatüvegen át megláttam a két kínait. A magasabbik esernyőt tartott a kezében. Egy pillanatra ismét összeakadt a tekintetünk, aztán az ablakba kitett köteteket kezdték bámulni színlelt érdeklődéssel.

Úgy döntöttem, legjobb, ha nem foglalkozom velük. Hátat fordítottam, és tovább böngésztem a könyveket. Csakhamar kiderült, a bolt sokkal nagyobb, mint hittem: egy csigalépcső vezetett fel az emeletre, egy másik pedig a következőre, és így tovább. Végigjártam minden emeletet, végül magam is meglepődtem, milyen gyorsan elröppent az idő: egyszerre elhalt a zene, a hangszórókból egy női hang szólt, hogy hamarosan záróra. Az órára pillantottam, s meglepve láttam, hogy több mint két órát töltöttem a könyvek között.